

Ірина Пісулінська

ЛЮБОВ З ПЕРШОГО ПОГЛЯДУ

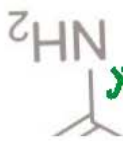
На що розраховує красуня, коли вибирає намисто, помаду чи нову сукню? Зрозуміло, вона хоче привернути до себе увагу. В „амурних“ справах тварини також покладаються не лише на запах¹. Любов з першого погляду процвітає і у царстві тварин. Вони теж намагаються мати запаморочливий вигляд, щоб справити незабутнє враження на партнера.

Деякі тварини й окремі їхні особини справді неповторні. Приміром, немає двох зебр з однаковими смужками і двох павуків-хрестовиків з однаковими малюнками на черевцях. Для багатьох тварин характерний статевий диморфізм – самці і самки суттєво відрізняються за зовнішнім виглядом. І, навпаки, трапляються тварини, стать яких можуть визначити лише фахівці при детальному огляді. Погодьтеся, не обізнаній у біологічних тонкощах людині складно визначити стать голубів, сов тощо.

¹ Про любов з першого погляду читай у журналі „КОЛОСОК”, №4/2012.

ЧУДЕСА ПРИРОДИ

ФОРМИ = МОРФИ

У перекладі з грецької мови диморфізм перекладається як „дві форми”. Певний вид (чи ознака) організмів можуть існувати у вигляді двох, зовні відмінних форм, які називають морфами. Диморфізм є різновидом поліморфізму („полі” – багато). Наприклад, для бджіл характерний статевий поліморфізм. У них є три різні форми особин – трутні (самці), робочі бджоли (недорозвинені самки) і матки (самки). У людей ми розрізняємо дві статі – чоловічу і жіночу. Більшість тварин, як і люди, теж мають дві статі. Морфологічні відмінності між статями бувають первинними (мають безпосереднє відношення до розмноження) і вторинними (наприклад, допомагають знаходити партнерів). У моногамних тварин статевий диморфізм (за вторинними ознаками) виражений менше, ніж у полігамних. Найбільше морф мають суспільні групи комах.

РОЗПУСТИЛИ ХВОСТИ

„Розпускають хвости” – так ми говоримо про людей, які хочуть затьмарити інших своїм виглядом. А підгледіли люди таких елегантних красунчиків, які розпускають хвости, серед птахів. Це – павичі. Самці павичів мають надзвичайно красиве пір'я на хвості, а самки – ні.

Серед тварин переважно самці мають особливі пристосування, якими намагаються вразити самицю чи поборотися за неї із суперником. Самців лева чи бабуїна ми легко впізнаємо за гривою, у самців оленевих є роги, самці індійських слонів красуються бивнями, а моржів і кабанів прикрашають ікла. Самці багатьох пташок є справжніми чепурунами. Хто плямкою прикрашений (снігурі), хто чубчиком (омелюхи, чайки), хто вирізняється дивовижним забарвленням (фазани).

До вторинних статевих ознак відносять також демонстраційну поведінку тварин, зокрема – наявність особливих пісень, ритуальних танців тощо.

При поліандрії (самиця спарюється з кількома самцями) самиця має більші розміри, ніж самець, та яскравіше за нього забарвлена. У самця, навпаки, маскувальне забарвлення. Воно допомагає самцеві убезпечити своє життя і краще виконувати роль батька: будувати гніздо, насиджувати яйця, піклуватися про потомство.

Брижач (турухтан)

Крижень (Кряква)

МОВ ДО ШЛЮБУ, ВБРАЛАСЯ ТВАРИНА

Деякі тварини мають яскравий вигляд лише під час шлюбного періоду. Це – своєрідні хитрощі, адже яскрава зовнішність є помітною не лише для особин протилежної статі, але й для ворогів. Тому нічого зайвий раз звертати на себе увагу і ризикувати своїм безцінним життям.

До таких хитрунів-чепурунів належать качки. У селезнів у період розмноження набагато помітніші „дзеркальця” (яскраві плями на крилах) і шапочки. Яскравим пір'ячком вбираються самці тетеруків, синьошийок, скелярів строкатих, косарів, побережників морських, чайок. Чаплі та пірникози до „шлюб” відрощують чубчики, а у чайок у цей період чубчики видовжуються.

Щоб сподобатися „нареченій”, кулики брижачі відрощують на шії і голові довге пір'я („комір” і „вушка”), а лисинки спереду їхньої голови набувають жовтого і червоного кольорів. Коли завершується період розмноження, самці перестають чепуритися і стають подібні до самок.

Як же у тваринному світі виникла така особливість – різна зовнішність та її зміна?

СТАТЕВИЙ ДОБІР

Статевий добір є одним з прикладів природного відбору. В його основі лежить конкуренція (боротьба за статевого партнера). Протягом тривалого періоду існування виду потомство давали ті особини, яких партнери вибирали для спарювання. Риси, які впливали на вибір партнера, з часом ставали яскравіше вираженими. У тваринному світі переважно особини жіночої статі є обмеженим ресурсом для чоловічої. У процесі розмноження одна самка не може замінити іншу, і тому вони менше підлягають мінливості. Ось чому самки здійснюють селекцію (відбір) самців. Один самець може спарюватися з кількома самками, тому екземпляр, який з якихось причин не підходить для спарювання, легко замінюється на інший.

За якими ж ознаками самки вибирають самців? Зрозуміло, що це корисні для виду ознаки, адже від сильного, великого, винахідливого самця буде витривале та конкурентоздатне потомство.

Сучасні етологи вважають, що і почуття „любові” та самопожертви, і навіть шлюбні ритуали є наслідком статевого добору.

Фазани

Чайка (чибис)

„СОН ЛІТНЬОЇ НОЧІ”, АБО ЛЮБОВ СЛІПА

Майже шекспірівські пристрасті розігруються на лісових галявинах. Ви чули, що кохання засліплює? Ось вам приклад такого засліплення у природі. Однак, природа – поняття дуже багатогранне. Комах, наприклад, „засліплюють” орхідеї офрисси. Учені так їх і назвали – „комашині”. Три з чотирьох офриссів, які ростуть в Україні, мають такі назви: *Офрис бджолоносний* (*Ophrys apifera* Huds.), *О. редзеносний* (*O.s oestriфера* Bieb.) та *О. комахоносний* – (*O. insectifera* (L.)).

„Комашині” орхідеї вводять в оману лише самців комах, адже саме самці запилюють квіти офриссів. Ці квіти приваблюють лише самців певного виду або роду комах і роблять це з фантазією – їхні квіти імітують форму, забарвлення і запах самок цих комах. Обдурений самець летить на запах феромонів самки, знаходить квітку, подібну до своєї обраниці, і сідає на неї. А квітам лише цього й треба – до голови комахи раз... і приклеюються пара полінів (мішечків з пилом). „Літньої ночі” чи пак „літнього дня” любов буває сліпою: намагаючись спаритися, самці перелітають з квітки на квітку і запилюють квіти офриссів. Зрештою, вони розуміють, що квіти кепкують з них, і відлітають геть, виконавши важливу місію – запилення, а, відповідно, і збереження рідкісних червонокнижних орхідей. А орхідея невдовзі дасть плоди „обманутого кохання” – в одній квіточці утвориться до 12 тисяч насінин.

З ФАНТАСТИКИ

Шекспір міг би позаздрити природі у вигадуванні сюжетів. Погодьтеся, винахідливі пастки, які орхідеї влаштовують комахам, легко конкурують з сюжетом комедії „Сон літньої ночі”.

Наш правдивий сюжет ми підгледіли на лісовій галявині, то й завершимо його там в душі фантастичного фольклору.

– От і вір у любов з першого погляду, – обурено дзизкотів обдурений гедзь.

– Не вір очам своїм, не вір очам своїм, – хихотіли пустуни ельфи, захоплюючись винахідливістю своїх улюблених орхідей.

Любовним викрутасам ще не кінець.

Далі буде.

